

הלכות תפלה סימן קא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק י]

אָפּלוּ לְהַשְׁמִיעַ קוֹלוֹ בְּמִקְצֵת, וְכָל־שָׁכֵן לְהַגְבִּיהַ קוֹלוֹ.⁽²¹⁾

(21) ואם חבירו העומד בסמוך אליו שמע ממנו את סיום הברכה, הסתפק בהגהות חכמת שלמה (סי' קכד ס"ד) אם יענה אמן על ברכתו, ודעת הגר"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח סל"ב וארחות הלכה הע' 117) שלא יענה אמן, כיון שנתקן לאומרה בלחש והלה עשה שלא כדין כשאמרה בקול, וכן כתב בשו"ת שבט הלי (ח"ג סי' טו אות א). מאידך, בספר משמרת שלום (פרלוב, ח"א סי' יא ס"ב) כתב שעדיף שילך משם, אך אם שומע יענה אמן, וכן הורה הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח עמ' שח) שיכול לענות אמן, ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' קסד) הביא את דעות הפוסקים בזה, והוסיף שכל זה דוקא ביחיד המתפלל בציבור, אבל אם מתפלל ביחידות וחבירו שומע אותו, חייב לענות אמן, כיון שאם רוצה להרים את קולו כדי לכוון מותר לו. והמטה אפרים (סי' תקפב באלף המגן ס"ק מג) כתב שבראש השנה ויום כיפור אם מוכרח לעמוד ליד מתפלל שמגביה את קולו בתפילה, יענה אמן, כיון שיש פוסקים הסוברים שבימים אלו מותר להגביה את קולו.

[משנ"ב ס"ק יא]

לְעוֹרֵר הַכִּנּוּהָ.⁽²²⁾

(22) וגם את הידיו שבתפילה, כתב המקור חיים (ס"ג ד"ה אפילו) שיכול לומר בקול, כיון שנוסח זה שווה לכולם.

[משנ"ב ס"ק יב]

כְּדִי לְעוֹרֵר הַכִּנּוּהָ וְלְהַשְׁמִיעַ שְׁפִיר הַדְּבָרִים, שְׁפִיר עֲבָדֶיךָ.⁽²³⁾

(23) וכי מה שנהגים שמי שלא התפלל וגם לא שמע קדושה, שמתפלל שלש ברכות ראשונות בקול כדי שהציבור יענה עמו קדושה, ואחר כך ממשיך בלחש, כמבואר ברמ"א לקמן (סי' קכד ס"ב), כתב הכף החיים (ס"ק ז) שאינו בכלל האיסור, כיון שעושה כן לזכות לומר קדושה, וכן כתב הכנסת הגדולה בהגהותיו על הטור.

[משנ"ב ס"ק יג]

וּמִצְוָה מִן הַמִּבְחָר הִיא דְּיוֹקָא בְּלִשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ. וְעֵין בְּסִימָן סב סְעִיף ב וּבְמִשְׁנֵה בְּרוּךְ שָׁמַיָּא⁽²⁴⁾ וְכו', דְּמָה שֶׁהִתִּירוּ לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל לִשׁוֹן הֵינּוּ דְּיוֹקָא בְּאַקְרָא⁽²⁵⁾.

(24) שם (ס"ק ג) התבאר, שהוא הדין שיוצא בכל לשון בברכת המזון, קידוש, ברכת המצות והפירות, והלל.

(25) וכן דוקא שמתפלל בלועזית את סדר התפילה המקובל, אך לסדר נוסח תפילה לעצמו בלועזית, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' ע אות ד) שאסור לעשות כן, ולכן אותם בני אדם שיוצאים רק אנגלית, עד שילמדו לשון הקודש יתפללו באנגלית מתרגום שנכתב על ידי שומר תורה ומדקדק במצוות. וכן הורה הגר"ש אלישיב (ישא יוסף או"ח ח"ב סי' ל) לעולי רוסיה שאינם יודעים לשון הקודש, שיתפללו בשפתם עד שיוכלו להתפלל בלשון הקודש.

[משנ"ב שם]

אָבֵל לְקַבֵּעַ בְּקִבְעָה תְּמִידִית וְכו', זֶה אֵי אֶפְשָׁר בְּשׁוּם אֶפְסָר⁽²⁶⁾ וְכו', וְהַסְכִּימוּ שֶׁאִסּוּר גָּמוּר הוּא לַעֲשׂוֹת כֵּן⁽²⁷⁾.

(26) ומה שכתב לעיל (סי' נה ס"ק א) שכשאר בציבור מי שיוודע לשון הקודש, יוכל להיות ש"ץ בלשון לועזית, היינו באקראי ולא בקביעות.

(27) וכתב התפארת ישראל (סוטה פ"ז מ"א בועז אות א) שאפילו אם הייתה מצוה בתורה להתפלל בלשון אשכנז, היה כח ביד חכמי הדור לעקור מצוה זו, כיון שעושים כן למיגדר מילתא, וכל המשנה ידו על התחתונה.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְהוּא שֶׁיִּכְיָן אוֹתוֹ הַלְשׁוֹן⁽²⁸⁾ עַל פְּרִיזוֹ⁽²⁹⁾, אָבֵל בְּלִשׁוֹן־הַקֹּדֶשׁ יוֹצֵא⁽³⁰⁾ אֶפְלוּ אֵינוֹ מְכִין הַלְשׁוֹן⁽³¹⁾.

(28) ולהתפלל בלשון הקודש ואחרי כל קטע להוסיף תרגום בלועזית, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' ח) שאסור לעשות כן, ואפילו בדיעבד צריך לחזור ולהתפלל.

(29) דוקא אם אנשים במדינה מדברים כך, אבל אם הוא ועוד איזה אנשים יחידים יודעים את הלשון הזה, כרה בביה"ל לעיל (סי' סב ס"ב ד"ה יכול) שאין זה נחשב ללשון באותה מדינה. ובהגה"ה שם סיים שלמעשה צריך עיון.

(30) אמנם לענין ברכת 'אבות' ו'מודים', כתב לעיל (ס"ק ב) ולקמן (סי' קכד ס"ק ב) שיראה להבין מה שהוא אומר.

(31) ולצאת ידי חובת תפילה מהש"ץ בחזרת הש"ץ, כתב לקמן (סי' קכד שם) שאפילו אם הש"ץ מתפלל בלשון הקודש חייב השומע להבין, והחזו"א (או"ח סי' יט ס"ק ג) כתב שיתכן שיוצאין מהש"ץ אפילו כשאנשים מבינים, משום שהם כהנם שבשדות שאנוסים הם, ונשאר בצ"ע. וראה מה שכתבנו במשנ"ב שם.

[משנ"ב ס"ק טו]

אָבֵל צָבוּר אֵין צָרִיכִין מְלִיץ⁽³²⁾.

(32) ויחיד המתפלל בלשון לע"ז יחד עם ציבור המתפלל בלשון הקודש, מבואר בהידושי החתם סופר (שבת יב, ב) שנחשב שמתפלל בציבור, ומותר לו להתפלל בלועזית.

[משנ"ב ס"ק טז]

בְּפִנְיָ שֶׁל חוֹלָה⁽³³⁾ מִתֵּר בְּכָל לִשׁוֹן, דִּהְקָרוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מְצוּי שָׁמָּה⁽³⁴⁾. (33) וחולה זה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"א הע' מח) שאולי מדובר דוקא בחולה שיש בו סכנה, וצ"ע. אמנם בשפתי חכמים (בראשית מז, לא) משמע שמדובר אפילו בחולה שאין בו סכנה.

(34) ולכן מבואר בגמרא בשבת (יב, ב) שיותר אפילו בארמית. ודוקא תפילות לרפואת החולה, אבל תפילות אחרות, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם) שלא היתרו בארמית, ואפילו לחולה עצמו.

[משנ"ב ס"ק יח]

וּמִשּׁוּם הֵכִי מִתְרוֹת הַנָּשִׁים לְהִתְפַּלֵּל בְּשָׂרָה לְשׁוֹנוֹת⁽³⁵⁾.

(35) והוסיף לקמן (סי' קכב ס"ק ה) בשם החי אדם, שנכון וראוי להתפלל בכל יום בתפילת שמונה עשרה [קודם 'היו לרצון'] על כל מה שיוודע שצריך לו, ואם אינו יודע לדבר צחות בלשון הקודש, יאמר בלשון שיוודע, ובלבד שיהיה מקירות ליבו.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְלִפִּי זֶה אִם מִתְפַּלֵּל בְּבִיתוֹ⁽³⁶⁾ אֵין יָכוֹל לִזְמַר שׁוֹם "יְקִים פֶּרֶק"ן⁽³⁷⁾.

(36) ואם מתפלל עם הציבור ולא הספיק לומר עמהם 'יקום פורקן', כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קיט ו-שנה) שיכול לאומרו אפילו לאחר שסיים הציבור לאומרו, וכן יכול לומר את הבקשות שבסוף הסליחות הנאמרות בארמית אחרי שסיים הציבור לאומרן, אף על פי שאין לאומרן ביחידות (ראה לקמן סי' תקפא ס"ק ד). וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' קלד ס"ק ג), שכתב שמי שלא אמר 'ברוך שמי' בשעה הוצאת הספר תורה, יכול לאומרו עד שעה שפותחים את הספר תורה לקרוא בו.

(37) ולפי זה הקשה בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סי' טז) על הנהגים לומר את היקום פורקן הראשון ביחידות, שהרי זו בקשת צרכיו שאסורה ביחידות. ואמנם לשון המשנ"ב שאין לומר 'שום' 'יקום פורקן'.



יום ה' ל' אדר א' תשע"ו - (א' ב' אדר ב' חזרה שישו שב"ק)

באר הגולה קלא

ה קרדני דיוקא
ר מוסה לייב ד' אלפסי
ח רבני צ'יפת
ט הרא"ש בבכורות
פרק ב

הלכות תפלה סימן קא

לכונן (ז) (ח) בלחש, מותר (ט) להגביה קולו. והגוי מלי בינו לבין עצמו, אבל (י) בצבור אסור, * דאחי למטרד צבורא: הגה ואם משמיע קולו בביתו כשמתפלל כדי שילמדו ממנו בגי' ביתו, מותר (טור): ג' הל' אומרים שבראש השנה ויום-צבור מותר (ה) להשמיע קולם בתפלה (יא) אפילו בצבור: הגה וכן גוהנין, ומכל מקום יתקדש שלא להביא קולם (יב) יותר (י) [1] מדי (דרשות מהר"י): ד' * יכול להתפלל (יג) בכל לשון (יד) שירצה. והגוי מלי בצבור, אבל ביחיד לא יתפלל (טו) אלא (ו) בלשון-הקדש. הל' אומרים והגוי מלי כששואל צרכיו, בגון שהתפלל (טז) על חולת או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה (יז) הקבוצה לצבור, אפילו יחיד יכול לאמרה בכל לשון. והל' אומרים (יח) דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאל בכל לשון שירצה, חוץ מלשון (ט) ארמי (יט) ארמי:

שערי תשובה

אצטרך ב"י למשפט קלא בצלוקא, דמשפט שום הוא עצמו לא ישמיע לאוניו. וכתבו בשם מהר"ם דירלונגאו דאם הוא שטע אינו נענש אף אם השמיע לוולתו ונענש אע"פ שלא השמיע הדברים רק הקול, דיקא נמי דקאמר דאשתמע קלא ולא אמר וקאן דשמע קלא עכ"ל; והדיוק אינו כלום, דמה נה לו לומר ומאן דשמע, דמה אכפת לה לשמע, אין אנו מדברים רק במשמיע; וגם מזהר פ' ויגש אין לזקק כלל דירל' שהכנה שלא להשמיע קולו לאמרי, ותכח למשמיע גיל הפ"ס בספח או שהתחלף הפ"ס בא"ל, אף גם בשם הרא"י וז"ל כתבו שלא ישמיע לאוניו, ימי נבוא אחרי השלח, אף כתב במח"ב שאין זה אלא למלשנים ארוהם כר, אקמם להסגן מספיק שלא ישמיע לאחרי, והנה להם לישאל, כי לא נאמרו השערים הללו אלא למציעיהם ע"ש. והענין בזה שהכל לפי מה שהוא מטיע בנפשו, שיש מי שאם לא יתקן היטב עד שיהיה קול יוצא מן השפה ולחץ ברוך סרעפיו, אף שקטיו לא יגיע או תתקפהו שנה, ויכ"ס השמעת קול הברה בלי השמעת התבה עקמה יכול לעשות אם אי אפשר בענין אחר, ולא נכנסו מלשנים בן אף אנשי מעשה המלשנים יכול לעשות, עכ"ש. וענין מח"ב דמקרא דסנה מוכח דאף יחיד המתפלל על צרתו שלא בשעת תפלה אסור להגביה קולו, וכן מוכח לענין דב הווא דקאמר מאן שאסור להגביה קולו בתפלתו כלומר אף תפלתו הפרטית שלא בעונת תפלת י"ח אסור כר, עין שם:

באר הלכה

הש"ו. וילעני קשנתו דמקשה על הרא"ש, עין בפרישה ויחזיק לך; ובפרט לפי מה דמשמע בבאור הגר"א בסעיף ז' ובסעיף ג' בהג"ה, דלדעת הרשב"א והטור לא נמצא בהקדמה דיהא משר להגביה קול במקום שאינו יכול לכונן, על-כ"פ פנים דיינו של הש"ו בודאי יש להחמיר בזה. אף דרבי הגר"א צריכים עיני קצת, דבטור מוכח בהקדמה דמותר להגביה קול. ואולי יש לומר דקנתו, לשיטת הטור אין לרין זה מקור מהמקרא: * דאחי למטרד צבורא. אלא אם אינו יכול לכונן בלחש ילך ויתפלל בביתו בקול (פרישה). והנה דסעיף א. על-כרחי מניי שגם בביתו ובקול אינו יכול לכונן מרב טרדותיו. ומכל מקום האידנא אין לנו להורות הקטר זה להתפלל ביחיד ולעורר הפונה, שילמדו ממנו אחרים, אם לא גזול הדור ומפרסם שכל מעשיו לשם שמים, כן כתב הפריימגרים: * יכול להתפלל בכל וכו'. עין במשנה ברורה. וכתב במג"א אברהם בשם הספר חסידים דמוטב להתפלל בלשון שפכוין אם אינו מבין בלשון-הקדש, ומוכח בספ' חסידים סימן תקפח והגוי דוקא אם הוא ירא-שמים ורצונו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכונה, אבל אם אינו בכי הוא גנוא ויתפלל בלשון-הקדש, והשגם, כי לשון-הקדש יש לו סגולת רבות מכל לשונות, והוא הלשון שהקדוש-ברוך-הוא מדבר בו עם נביאיו, כמו שכתב הרמב"ם בפרשת תשא: וז"ל אמר: בלשון-הקדש נדברת, וכו'. וז"ל אמר: וקרא אשה כי מאיש לקחה זאת, וגם כשתקנו כנסת הגדולה את שם התפלה היו מאה ועשרים אנשים ומאה פסוק נביאים, והנה נגנו על כל כנכה בתבונה ובצורפי אותיותיה כנסת סודות ועלמות ונשבות; וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנסת הגדולה, אף שאין אנו יודעין לכונן, מכל מקום עקשה לנו תפלתנו בהגן,

באר היטב

בשבת הרים קולו וקצט: (ז) בלחש. פי' אף יכול לכונן בלחש אבל לא כ"כ כמו בקול מקרי אינו יכול לכונן, ט"ז: (ה) להשמיע. ולפי טעם הזהר משמע דאסור, לכן אם יכול לכונן בלחש צריך טפי, מ"א ע"ש: (י) מדי. דא' בודאי ובלבד א' את חברו. ומ"מ נראה דהתנאים שמגביהים קולם כדי לעורר הפונה ולהשמיע שפיר דבריו, שפיר עבדי, דעקר תפלת ש"ן נתקנה דוקא בקול רם, ט"ז וכ"כ המ"א, דלא כב"ח ופרי"ח ע"ש. אכן אותם שעושים כן להראות קולם, ודאי עושים שלא בהגן. ועין א"י שכתב בשם הרמב"ן "ויקראו אל אליהם בתוקף", כמאן אמה למד שהתפלה צריכה קול, ע"ש סוף פרשת בא: (י) בלשה"ק. שאין מלאכי שבת נזקקין לשאר לשונות, אבל בצבור הקב"ה בעצמו מקבל תפלתם: (ד) ארמי. דאין נזקקין לארמית. שמגנה בעיניהם:

ארוהם כשמושיין בעצמם שאין דעתם מושבת כ"כ שייכלו לכונן בתפלה בלחש לגמרי: [1] תפלה אסור להגביה קולו, וכן מוכח לענין דב הווא דקאמר מאן שאסור להגביה קולו בתפלתו כלומר אף תפלתו הפרטית שלא בעונת תפלת י"ח אסור כר, עין שם:

משנה ברורה

ומיהו, בשבת שנהגים שאחד אומר פסוקי דמורה בקול רם, שפיר דמי [פמ"ג]: (ח) בלחש. הש"ו כתב, דאף אם יכול לכונן בלחש אבל לא כל-כך כמו בקול, מקרי אינו יכול לכונן ויכול להתפלל ביחיד בקול; ועין בבאור הלכה שכתבנו דאין להקל בזה: (ט) להגביה קולו. ואז"ל (י) דאפילו אם ישמיע קולו במקצת גס-כן לא יוכל לכונן, דא' לאו הכי אסור: (י) בצבור אסור. (ט) אפילו להשמיע קולו במקצת, ובל-שכן להגביה קולו⁽¹⁾: ג' (יא) אפילו בצבור. לעורר הפונה⁽²⁾. ולמטרד צבורא לא תישנין, כיון שסוורים ומחזורים נדמם. ועין במגן-אברהם דמסיק דיות טוב להתפלל בלחש אם יכול לכונן, וכן כתבו הרבה אחרונים: (יב) יותר מדי. (ט) דהרי זה מביאי הבעל שזאמר בהם "ויקראו בקול גדול"; אי נמי, (י) דעל-ידי זה בודאי ובלבד אהד מהן את חברו. ומכל מקום נראה (יא) דהתנאים שמגביהים קולם כדי לעורר הפונה ולהשמיע שפיר דבריו, שפיר עבדי⁽³⁾, דעקר תפלת שליח-צבור נתקנה דוקא בקול רם. אכן אותם שעושים כן כדי להראות קולם, ודאי עושים שלא בהגן: ד' (יג) בכל לשון. ומצוה מ' המבחר הוא דוקא בלשון-הקדש. ועין בסימן סב סעיף ב' ובמשנה ברורה שם⁽⁴⁾ מה שכתבנו בשם האחרונים בזה, וגם עין בתשובת חתם-סופר ארח-חיים סימן פד וכו' שהאריך בכמה ראיות דמה שהתירו להתפלל בכל לשון הינו דוקא באקראי⁽⁵⁾, אבל לקבע בקביעה תמידית וליבצע שליח-צבור ולהשכים לשון-הקדש לגמרי, זה אי אפשר בשום אופן⁽⁶⁾, עין שם; ועוד מהמחמת כמה נכוחים נכוחים האריכו כל גאוני הנמן בספר דברי-הברית והספיקו שאסור גמור הוא לעשות כן⁽⁷⁾, ולאפוקי מבתות חדשות שנתפרצו מחוץ למדינה בזה והעתיקו את כל נסח התפלה ללשון העמים, וצברה גוררת עברה, שדלגו הברכה של קבוץ גלויות וברכת "ולירושלים עירך", וכשם שרואים להשכים זכרון וירושלים כן רואים להשכים לשון-הקדש מיישראל, פן יאגלו בנכות שלא שני את לשונם. הקדוש-ברוך-הוא ישמחנו מידות אפיקורסות כאלו. ועין בבאור הלכה: (יד) שירצה. והוא שביין אותו הלשון⁽⁸⁾ על ברי⁽⁹⁾, אבל (יב) בלשון-הקדש יוצא⁽¹⁰⁾ אפילו אינו מבין הלשון⁽¹¹⁾: (טו) אלא בלשון-הקדש. לפי שאין מלאכי שבת נזקקין ללשון ארמית ודאין שאל לשונות חוץ מלשון-הקדש, אבל צבור אין צריכין מליצ⁽¹²⁾, שהקדוש-ברוך-הוא בעצמו מקבל תפלתם: (טז) על חולת. וצוה לומר, שלא בפניו, אבל בפניו של חולת⁽¹³⁾ מותר בכל לשון, דהקדוש-ברוך-הוא מצוי שם⁽¹⁴⁾ [שבת י"ב ע"ב]: (יז) הקבוצה. דכיון שהתפלה קביעה לצבור, הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פונה אליה אפילו שלא בזמן שהצבור מתפללי: (יח) דאף יחיד. דסבירא ליה דהמלאכים מפריח בכל לשון. רק שאין נזקקין לארמית שמגנה בעיניהם. ומשום הכי מתורת הנשים להתפלל בשאר לשונות⁽¹⁵⁾: (יט) ארמי. ובצבור מותר אף לשון ארמי. ובהו אתי שפיר מה דאמרים "קיום פראן" ו"ברוך שמה" בצבור ובדומה [פמ"ג]. ולפי זה אם מתפלל בביתו⁽¹⁶⁾ אין יכול לומר שום "קיום פראן"⁽¹⁷⁾, וכן מוכח באור זרע הגדול בהלכות שבת סימן נ:

שער הציון

(1) פשוט: (ח) מבאור הגר"א וכן מוכח מהרמב"ם: (ט) דרכי-משה, ועין בבאור הגר"א מה שהקשה על זה: (י) ט"ז: (יא) ט"ז: (יב) לעיל בסימן סב בבאור הלכה וגם בפריימגרים בסימן זה:



הלכות תפלה סימן קב

קב שלא להפסיק בנגד המתפלל, ובו ה' סעיפים:

א (א) אסור לישב (ב) בתוך ארבע אמות (ג) של מתפלל, בין מלפניו בין מן (ד) הצדדין (ד) ובין מלאחציו (ה) (ו) ומדרכי ואשרי פ' אין עומדין) צריך להרחיק ארבע אמות. ונאם עוסק בדברים שהם מתקני התפלות ונאפלו (ה) בפסק 'איזהו מקומן', אינו צריך להרחיק. (ו) 'יגש מתיר' (ז) בעוסק בתורה אף על פי שאינו מתקני (ז) התפלות. יגש מי שאומר דהני מלי מן הצד, (ח) אבל בנגדו אפלו כמלא עיניו אסור (ט) אפלו עוסק (י) בקריאת שמע: ב' יגש מי שאומר שאם היושב בצד המתפלל (ד) [ז] (י) חלוש (יא) מתיר: ג' האם היושב יושב כפר ועמד זה בצדו, אינו צריך (יב) לקום, שהרי זה (יג) בא (ס) [ס] בגבולו (ימ) מקום (יד) מדת חסידות הוא לקום אפלו בקבאי גנא (כ"ב בשם מהרי"א): ד' (טו) * אסור לעבר בנגד (ו) המתפללים בתוך ארבע אמות. ודוקא (טז) 'לפניהם, (יז) אבל בצדיהם (יח) מתיר (יח) לעבר (ט) ולעמוד: ה' אם השלים תפלתו

א ברכות ל"א
ב תוספות והרא"ש
שם ג שם ד הרא"ש
שם והרא"ש והמ"ק
ה תוספות הנ"ל
ו אהל מועד ד אהות
ח טור בשם
א"י ט ברכות כ"ז
י הנ"ל רבנו יונה
כ אהות ח"ס

באר היטב

(ב) הצדדים. עמ"א נט"ו ובהלק"ט ח"ב סי' רכז, ובח"א סי' פד, ובתשובת גת נדרים חלק א"ח קל"א סי' לט, ובספר פנח' שושן ח"א"ח קל"א סי' יא:
(ג) התפלות. ודוקא אם מוציא ד"ת בשפתיו אבל אם מתהדר לבר אסור לישב, וכ"מ מההיא דעלי הנה עומד אעפ"י שפנדאי הנה מתהדר בד"ת, וזמן כ"י:
(ג) בק"ש. פ"י היטב. (ד) חלוש מתיר. צ"ע דהא זמן וחולה זמן להנדי בקל מקום, וא"כ צ"ל זמן הנה ולמה הנה צריך לעמוד, ע"כ צ"ע להקל בהוצאה זאת, ט"ז:
(ה) ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר נשכר נשכר חזקה כיון שהמקום קבוע להתפלל הנה צריך עלי לקום, ויתרין כזה קטנה השור על הרא"ש: (ו) המתפללים. אם מתיר לעבר בנגד המתפלל קשיש מקום גבוה י"ט ורחב ד' לפניו, פסק בהלק"ט ח"א סי' פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא בקומה כזה אפשר דמתיר לעבר לפני ע"ש, וזמן בפנח' שושן ח"א"ח סי' יא: (ז) מתיר. ובזהר ח"י שנה איתא דלכל צד אסור: (ח) ולעמוד. ר"ל יצמד שם שלא ילך

שערי תשובה

[ד] חלוש. עכ"ל. והאחרונים השיגו על דעת הש"י מחלוקת דהתם בשעת מיתה הנה, ומצוה דשמואל הנה קדם, שלא היה זמן כ"כ ע"ש: [ה] בגבולו. עכ"ל. וזמן כ"י:
אחרים דאפלו אם המקומות קבועים לכ"א שקונים בדמים, הדין כן, כיון שהם מתמידים לתפלה לבר, ובכתיבתן רשות י"ל דמתיר ע"ש. וזמן בשו"ת מ"ס חלק א"ח סימן ב, רב שיושב עם תלמידים ולומדים וכאן עשרה ומתפללין בצדן א"צ לעמוד, ואפלו בעוסק בתורה לבר או בסמוך דומה א"צ לקום ואפלו מדת חסידות ליכא. ע"ש שם:

(ס) בגבולו. דוקא בבית אבל בבח"כ צריך לקום והוא מקום מיוחד לכל. ב"ח. ולפיכך גם עלי אעפ"י שכבר נשכר נשכר חזקה כיון שהמקום קבוע להתפלל הנה צריך עלי לקום, ויתרין כזה קטנה השור על הרא"ש: (ו) המתפללים. אם מתיר לעבר בנגד המתפלל קשיש מקום גבוה י"ט ורחב ד' לפניו, פסק בהלק"ט ח"א סי' פד דאסור, אבל אם המתפלל הוא בקומה כזה אפשר דמתיר לעבר לפני ע"ש, וזמן בפנח' שושן ח"א"ח סי' יא: (ז) מתיר. ובזהר ח"י שנה איתא דלכל צד אסור: (ח) ולעמוד. ר"ל יצמד שם שלא ילך

משנה ברורה

א (א) אסור לישב, וגם (ב) סמיכה אסור, אף סמיכה במקצת, שאם ינטל יוכל לעמוד, יש להקל במקום הדחק: (ב) בתוך ארבע אמות. ואפלו קשהיא יושב באלכסון די בארבע אמות, ולא בעינן הארבע אמות עם האלכסון (מ"א), וזמן בפריימגדים. כתב הסניי' אדם: אם המתפלל עומד בצד אחד מדבר שהוא קבוע, גבוה עשרה ורחב ארבעה, מתיר לישב בצד השני, דהא מפקסין רשות, אבל לעבר מצד השני, אפשר אם אינו גבוה כל-כך שלא יוכל להסתכל בצד השני, אסור; וכן פסק בהלכות קטנות, וכן מצדד הפריימגדים בסימן צ סעיף קטן ה (ג) שש' להחמיר לעבר הפריימגדים בסימן צ סעיף קטן ה (ג) שש' להחמיר לעבר:
(ג) של מתפלל. ואפלו (ג) אם המתפלל עומד בתחנונים שלאח' התפלה⁽¹⁾, כל זמן שלא פסע⁽²⁾, והוא הדין לענין שלא לעבר בנגד המתפלל:
(ד) ובין מלאחציו. וכן הסכימו האחרונים: (ה) בפסק 'איזהו מקומן'. והוא הדין (ד) אם עוסק בפריימגדים במנחה בשבת, גס-פן מתיר לישב בצד המתפלל⁽³⁾: (ו) יגש מתיר וכו'. דסבירא לה ולא אסור חקמים לישב בצד המתפלל אלא כשיישב ודומם, ונראה כאלו אינו רוצה לקבל עליו על מלכות שמים⁽⁴⁾, אבל קשהיא יושב ועוסק בתורה הרי הוא מקבל עליו על מלכות שמים. וזמן (ה) באחרונים דטוב להחמיר לעמוד בדעה הראשונה, (ו) אם לא במקום הדחק⁽⁵⁾; ובאלחציו נראה לי (ו) שאין להחמיר בזה: (ז) בעוסק בתורה. ודוקא אם מוציא דבריה תורה בשפתיו, אבל (ח) מתהדר בלבו אינו מועיל⁽⁶⁾, (ט) ואפלו בעניני תפלות, דאחרי למחשבה⁽¹⁰⁾ שאינו מקבל עליו על מלכות שמים: (ח) אבל בנגדו וכו'. מפני שנגדו כמשתתף⁽¹¹⁾. (י) ולפי זה דוקא לישב אסור אבל לעמוד מתיר⁽¹²⁾. ואפלו בתוך ארבע אמות; ואולי אף לעמוד סבירא לה דאסור, דעל-ידיה מתבטל כנחת: (ט) אפלו עוסק וכו'. פרוש, היושב בנגד המתפלל עוסק בקריאת שמע. וזמן בפריימגדים ח"ש שפסק בדעה קממא דאין חלוק בין מלפניו ובין מן הצדדין, (יא) ושארי אחרונים כתבו שטוב להחמיר בהניש מי שאומרים⁽¹³⁾. ונראה לי שבעמידה חוץ לארבע אמות (יב) בנדיא אין להחמיר, ואולי אף בתוך ארבע אמות, ובפ"ל בסעיף קטן ח: ב' (י) חלוש. רוצה לומר, (יג) שידוע שהוא חלוש ואי אפשר לו לעמוד, ולכך מתיר לו לישב. דחלשתו מוכחת עליו שפניו כן יושב⁽¹⁴⁾. ודוקא לישב בצד המתפלל, הא לפניו (יד) יש מחמירין אף בחלוש: (יא) מתיר. (טו) יגש לסמוך על דבריו, אם אי אפשר לו בקל להרחיק ארבע אמות ולישב שם⁽¹⁵⁾: ג' (יב) לקום. אלא (טו) המתפלל צריך להרחיק⁽¹⁶⁾ ארבע אמות מפניו כשנרצה לעמוד ולהתפלל: (יג) בא בגבולו. (יז) ודוקא בביתו, אבל (יח) במנחן קבוע, וכל-שכן בבית-הכנסת, צריך לקום, והוא מקום מיוחד לכל בני-אדם⁽¹⁷⁾. (יט) ואפלו אם המקומות קבועים לכל אחד שקנאים בדמים, נמי יש להחמיר⁽¹⁸⁾. אף בעוסק בתורה לא יחמיר בזה: וכל-שכן רב שיושב עם תלמידים ולומדים, וכאן עשרה ומתפללים, אין צריכין לעמוד, ואפלו מדת חסידות ליכא⁽¹⁹⁾: (יד) מדת חסידות. כדי להרים מכשול מחברו שצוה שלא פשוה, שעמד להתפלל בתוך ארבע אמות של היושב כפר בהתיר, ושיביתו היא גנאי למקום קדוש של התפלה: ד' (טו) אסור לעבר. מפני שמבטל כנחת⁽²⁰⁾ על-ידי זה⁽²¹⁾, ולכן (כ) אסור אפלו עוסק או בקריאת שמע⁽²²⁾. וחי' אדם כתב הטעם, מפני שמפסיק בין המתפלל להשכינה: (טז) לפניהם. וצדדים שלפניהם. להמגן אברהם בסעיף קטן ו כלפניהם דמי. ולהאליהו רבא שרי⁽²³⁾: (יז) אבל בצדיהם. והנהיר פרשת חיי-שנה אוסר אפלו בצדיהם תוך ארבע אמות: (יח) לעבר ולעמוד. רוצה לומר, שיעברו ויעמדו שם ולא ילך להלכה כדי שלא יהיה בנגד פניהם, שכל

שער הציון

(ב) פריימגדים: (ג) ודלא כהסניי' אדם דמצדד בסוף דבריו להקל ע"ש: (ג) שלחן שלמה: (ד) עלת-תמיד: (ה) אליה רבה וחי' אדם ושלחן-שלמה: (ו) חיי-אדם ע"ש: (ז) דבלאו הכי יש מקלין בלאחציו. עין בדרכי-משה ומהרש"ל: (ח) בית-יוסף ומוגן-אברהם: (ט) פריימגדים: (י) פריימגדים: (יא) חיי-אדם ושלחן-שלמה: (יב) משעם עמידה, ובפרט אם היה עוסק בתורה: (יג) חיי-אדם: (יד) אליה רבה, והפריימגדים כתב דמסתמת הפוסקים לא משמע כן: (טו) הגר"ז: (טז) ט"ז: (יז) ב"ח ושא"י: (יח) חיי-אדם: (יט) ד"א פריימגדים ושארי תשובה ע"ש: (כ) חיי-אדם:

